

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 63

van **MANUELA VAN WERDE**

datum: 20 november 2018

aan **GEERT BOURGEOIS**

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Duurzaam beheer erfgoed - DEMI MORE-project

Op 30 november 2018 verstrijkt de projecttiming van het DEMI MORE-project (Demonstration of Energy Efficiency by Measurement and Innovation gives More). Dit project is een Vlaams-Nederlandse samenwerking en richt zich op energie-efficiëntie in onroerend (historisch) erfgoed. In Nederland coördineert de provincie Noord-Brabant, in Vlaanderen is dat Kempens Landschap.

Tussen 1 december 2015 en 30 november 2018 werkte men aan zeven demonstratieprojecten, waarvan vier in Vlaanderen:

- de Spoorweghal in Essen,
- het domein Roosendaal in Sint-Katelijne-Waver,
- de Beddermolen in Westerlo en
- het kasteeldomein Hof ter Linden in Edegem.

Op deze sites worden verschillende innovatieve technieken uitgetest met het oog op duurzaam beheer van ons erfgoed, passend in de ambities van deze regering om tegen 2020 onze CO₂-uitstoot te verminderen.

1. Wordt met het verstrijken van de deadline voor de demonstratiesites een punt gezet achter het DEMI MORE-project?

Zo ja, wanneer verwacht de minister een eindverslag van de resultaten?

Zo neen, op welke manier zal dit project worden voortgezet?

2. De bedoeling van het DEMI MORE-project was te komen tot een toolkit waarmee alle erfgoedbeheerders aan de slag kunnen.

Op welke termijn zal deze toolkit klaar zijn en op welke manier zal ze verspreid worden in de erfgoedsector? Zullen de resultaten grensoverschrijdend gedeeld worden?

3. De mensen achter het DEMI MORE-project ambieerden ook de 'vertaling' van de internationale duurzaamheidsnorm BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) naar de Nederlandse en Vlaamse markt. In het antwoord op mijn vraag om uitleg nr. 1079 van 20 februari 2018 verwees de minister naar een eigen minimale invulling van de originele BREEAM-standaard, enkel toegespitst op het duurzaamheidscriterium 'energie'.

Wat is hier de stand van zaken?

4. Hoe evalueert de minister de grensoverschrijdende samenwerking die plaatsvond in het kader van INTERREG, het Europees Fonds voor Regionale Samenwerking?

GEERT BOURGEOIS

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

ANTWOORD

op vraag nr. 63 van 20 november 2018

van **MANUELA VAN WERDE**

1. Het project DEMI MORE zou normaal gezien op 30 november 2018 afgerond worden. Begin 2018 werd duidelijk dat deze einddatum niet haalbaar was: een aantal demonstratiesites had gedurende hun restauratietraject vertraging opgelopen, de toepasbaarheid van enkele innovatieve technieken diende nog verder onderzocht te worden en de bespreking met Building Research Establishment (BRE), de ontwikkelaar van het internationale keurmerk BREEAM, in het kader van de uitwerking van de BREEAM-norm voor Nederland duurde langer dan voorzien. Daarom vroeg het projectteam begin augustus 2018 een verlenging van het project met 1 jaar. Eind augustus 2018 is deze verlenging goedgekeurd. Het project DEMI MORE zal bijgevolg pas tegen 30 november 2019 afgerond worden. Tegen het einde van de projectperiode zal het eindresultaat van het project gedeeld worden in een slotconferentie en door de verspreiding van een resultatenhandboek. Dit neemt niet weg dat er in tussentijd resultaten gedeeld worden in tal van toelichtingen op studiedagen.
2. Op het einde van het project zullen de resultaten gebundeld worden in een krachtige toolkit waarmee erfgoedzorgers aan de slag kunnen. In de loop van 2019 ontwikkelt het projectteam samen met de Nederlandse en Vlaamse partners een strategie om de resultaten gericht te verspreiden over de gehele grensregio.
3. Het projectteam van DEMI MORE heeft de firma Daidalos-Peutz aangesteld om te onderzoeken hoe de BREEAM Refurbishment and Fit-Out (RFO) methodiek kan worden toegepast om renovaties van erfgoed naar duurzaamheid te beoordelen voor de drie Belgische landsdelen.

Dit onderzoek resulteerde in een code van goede praktijk voor restauratie. Via de Dutch Green Building Council (DGBC), geaccrediteerd als beheerder en ontwikkelaar voor het BREEAM-NL duurzaamheidskeurmerk, zou deze tekst worden voorgesteld aan de Building Research Establishment (BRE), de ontwikkelaar van het internationale keurmerk BREEAM, als uitbreiding aan het BREEAM RFO 2015 schema voor de toepassing op erfgoed in de drie Belgische landsdelen.

Bij het overleg dat het DGBC had met BRE bleek dat BRE niet geneigd was om toevoegingen te aanvaarden op zijn schema. Het Projectteam van DEMI MORE besliste daarop om de code van goede praktijk uit te breiden en als een op zich staand document te gaan gebruiken. Dit resulteerde in de tekst: "een geïntegreerde aanpak van het conservatieproces".

De tekst is gebaseerd op een aantal normen voor erfgoed en duurzaamheid, en geschreven met toepassing op de drie landsdelen. Deskundigen van de drie landsdelen evalueerden tijdens twee workshops de tekst: een workshop op 28/05 over erfgoed en een workshop op 19/11 over beleid. Ook werden op deze workshops voordrachten gehouden over de rol van duurzaamheidsmeters in erfgoed, concrete toepassingen op projecten,...

Het agentschap Onroerend Erfgoed nam deel aan deze workshops. De resultaten uit groepsdiscussies werden verwerkt in de tekst.

Aangezien de optie om deze aanpak te verwerken in het BREEAM handboek verlaten is, ging het projectteam op zoek naar alternatieve opties. De volgende mogelijkheden dienen zich aan:

- De integratie in de reeds bestaande duurzaamheidsmeter van de Vlaamse overheid (de GRO meter). Volgend jaar onderzoekt het projectteam, in overleg met het departement Kanselarij en Bestuur en het agentschap Onroerend Erfgoed de integratie van drie topics in deze meter en test ze de meter op een aantal testcases. Het Departement Kanselarij en Bestuur overlegt met de andere gewesten of het mogelijk is om de Vlaamse duurzaamheidsmeter om te vormen naar een federale duurzaamheidsmeter.
- Het projectteam stelde de tekst voor aan de Brusselse Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Zij onderzoeken of deze tekst een basis kan vormen voor de indiening van erfgoedkundige renovatieprojecten ter evaluatie.
- Het projectteam bezorgde de tekst aan het Waalse agentschap voor erfgoed (AWaP). Dit agentschap verklaart geïnteresseerd te zijn in en onderzoekt hoe het deze tekst verder gebruiken kan.
- Het projectteam maakte een visuele tool van de tekst, met oog op de toepasbaarheid binnen kleinere projecten. Deze aanpak is voorgesteld aan de organisatie Homegrade, die o.a. particuliere erfgoedkundige bouwprojecten begeleidt.

De duurzaamheidsaspecten specifiek voor onroerend erfgoed staan centraal in al deze stappen. Het projectteam meent dat er voor elk landsdeel een volgende stap gevonden werd om de tekst "een geïntegreerde aanpak van het conservatieproces" een plaats te geven in een ontwerpproces dat de aspecten van breedgedragen duurzaamheidsaspecten integreert.

4. De samenwerking tussen de Nederlandse en Vlaamse partners, in het bijzonder tussen de twee trekkers van het project de vzw Kempens Landschap en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, is bijzonder verrijkend. Ik denk aan het delen van kennis en ervaringen inzake het verduurzamen van erfgoed, het samen onderzoeken van diverse innovatieve technieken op hun inpasbaarheid en meerwaarde voor erfgoed, het zoeken naar antwoorden op de uitdagingen die de verduurzaming van bouwkundig erfgoed stelt. Wat dat laatste betreft is er nog een weg te gaan, maar DEMI MORE en andere projecten over het verduurzamen van ons onroerend erfgoed tonen aan dat er tal van kansen zijn om hierop in te spelen.